

Lp Kristen Michal,
Lp Erkki Keldo,
Lp Kristina Kallas,
Lp Margus Tsahkna.

21.03.2025

Ettepanekud inimõiguste edendamiseks Eestis

Edastame koalitsioonileppe vedajatele Eesti Inimõiguste Keskuse soovitud inimõiguste olukorra parandamiseks Eestis.

Avalikustatud koalitsiooni alusleping sisaldab mitmeid olulisi põhimõtteid julgeolekust ja vabadustest, millega saab vaid nõustuda. On rõõmustav, et uus valitsus plaanib jätkuvalt toetada Ukrainat. Kõige selle juures ei tohi samas unustada, et vaba ja demokraatliku riigi alustalaks on inimõigused, kus heaolu ja vabadused peavad olema tagatud kõigile Eesti inimestele. Seejuures ka erinevatele vähemusgruppidele, nagu seda näeb ette ka meie põhiseaduse paragrahv 12. Samuti tuleb inimõigusi austavas riigis uute piirangute kehtestamisel olla eriti ettevaatlik. Oluline on võtta arvesse kõiki aspekte, arvestada proportsionaalsuse põhimõttega ja kaaluda alternatiivseid meetmeid.

Seega loodame, et uue koalitsiooni läbirääkimistel peatute ka teemadel, mis on olulised, et Eesti jätkaks inimõiguste ja demokraatia kursil ning jääks osaks euroopalikust väärtusruumist. Oleme omalt poolt valmis sisukaks dialogiks ja igakülgeks koostööks nende väärtuste eest seismisel.

Võrdne kohtlemine ja vaenu ennetamine

- **Muuta võrdse kohtlemise seaduse kohaldamisala ühetaoliseks kõigile vähemusgruppidele, viia see vastavusse põhiseaduse paragrahviga 12 ning kaaluda uute tunnuste sisse toomist või loetelu avatuks jätmist.**

Hetkel on võrdse kohtlemise seadusega lai kaitse tagatud üksnes rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse alusel, samas kui usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel on diskrimineerimine keelatud üksnes tööeluga seotud küsimustes ja kutsealase ettevalmistuse saamisel. Ühetaoline kaitse diskrimineerimise eest peaks kehtima kõigile vähemusgruppidele kõigis ühiskonnaelu valdkondades. Lisaks tuleb üle vaadata kaitstud tunnuste loetelu, viia see kooskõlla põhiseadusega ja kaaluda uute tunnuste selgesõnalist sissetoomist. See tagab tõhusama õiguskaitse näiteks terviseprobleemidega inimesele, aga ka soovähemustele.

- **Muuta vastavalt põhiseadusele vaenu õhutamise reaalselt karistatavaks, täiendada tunnuste loetelu ja võtta Eesti õiguskorda üle nõukogu raamotsus 2008/913/JSK.**

Inimõigusorganisatsioonina hindame kõrgelt sõnavabadust kui demokraatia ja pluralismi vundamenti. Teisalt on demokraatias oluline väärtus ka kõigi inimeste ja gruppide heaolu ning võimalus ühiskonnas kaasa rääkida. Seega on oluline, et Eesti liiguks edasi äärmusliku vaenuõhutamise piiramisega ja täiendaks nende gruppide loetelu, kes vaenukõne eest kaitset vajavad. Seejuures väärib märkimist, et sarnaselt valeinfo levikule on ka vähemusgruppide kohta käivate vaenuarratiivide juures tihti aktiivne roll Venemaal.

Valdkondlikuks probleemiks on, et tänane KarS § 151 ei paku tegelikku kaitset vaenu õhutamise eest - nagu seda näeb ette põhiseaduse paragrahv 12 - ja see leiab harva tegelikku rakendamist. Sätte kasutamist kitsendab selle koosseis, millega loetakse vaenu õhutamise väärtena karistatavaks üksnes juhul, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale. Seega on oluline KarS-i vaenu õhutamise regulatsiooni muuta viisil, mis tagaks selle tegeliku rakendatavuse, sätestades kõige äärmuslikuma vaenu õhutamise eest kriminaalkaristuse. Lisaks puudub meil ühena vähestest Euroopa Liidu riikidest karistuseseadustikust vaenukuriteo mõiste. Seega tuleb KarS-i täiendada nii, et süüteo toimepanemine vaenumotiivil oleks karistust raskendav asjaolu. Täpsed muudatuste sõnastused ja lähenemised soovitame arutada läbi ka vähemusi esindavate huvigruppidega.

Kuna vaenukõne teema kaldub faktide asemel kohati emotsioonidesse, siis tuletame meelde, et valdav enamus Eesti inimesi soovib vaenukõne piiramist. 2023. aastal Turu-uuringute poolt läbi viidud uuringus tõdes 76% vastanutest, et vaenukõne levitamist tuleks karistada. Uuringu metoodika sisaldas ka küsitlejapoolset mõiste selgitamist ja lähtuti definitsioonist, et vaenukõne on igas vormis vaenule ja vägivallale üleskutsumine, levitamine või õigustamine üksikisiku või grupi vastu, põhinedes teatud omadustel, nagu näiteks rassil, rahvuslikul kuuluvusel, sool, vanusel, seksuaalsel sättumusel, veendumustel või tervislikul seisundil.

Digiõigused ja andmekaitse

- **Lõpetada nii Euroopa Liidu õiguse kui ka Eesti põhiseadusega vastuolus olev sideandmete kasutamine.**

Eestis kehtiv andmete laussäilitamise ja kasutamise kord on vastuolus Euroopa Liidu õigusega ja rikub kodanike põhiõigust privaatsusele ja andmekaitsele. Vajalik on teha vastav elektroonilise side seaduse muudatus.

Pagulased ja varjupaigataotlejad

- **Tagada läbipaistvus ja kaasatus Eesti seaduste muutmisel seoses uue rändepakti rakendamisega ning tagada kõikidele rahvusvahelise kaitse taotlejatele tõhus menetlus ja õiguskaitsvahendid igas menetluse etapis.**

2026. aastal toimuvad suured ja olulised muudatused rahvusvahelise kaitse andmise valdkonnas seoses uue rändepaktiga. Paratamatult toob see kaasa Eesti seadusandlusesse muudatusi ning uut olukorda nii kaitse taotlejatele kui ka haldusorganile kes uue reeglistiku kahab rakendama. On äärmiselt oluline, et seaduste muudatuse protsess oleks läbipaistev ning oleks kaasatud kõik huvigrupid. Uue rändepakti valguses on ka oluline tagada rahvusvahelise kaitse taotlejatele tõhus õigusabi ja õiguskaitsvahendid igas menetluse etapis.

Mitmekesisus ja kaasatus

- **Jätkata kvaliteedimärgise “Austame erinevusi” väljaandmisega ja julgustada avaliku sektori asutusi liituma mitmekesisuse kokkuleppega.**

Juba üle 200 ettevõtte, vabaühenduse ja avaliku sektori institutsiooni on liitunud Tallinna Tehnikaülikooli, Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Inimõiguste Keskuse koostöös loodud mitmekesisuse kokkuleppega. 60 tööandjat on astunud sammu edasi ja saanud “Austame erinevusi” märgise, mis on kvaliteedimärk ja ühtlasi arenguvõimalus kõigile Eesti tööandjatele, kes väärtustavad mitmekesisust ja pingutavad kaasava töökeskkonna loomise nimel. Märgist on seni andnud koostöös välja keskus ning Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. Märgise uue perioodi välja kuulutamiseks on oluline jätkata keskuse ja ministeeriumi koostööd ning leida rahastus.

Inimõiguste areng

- **Muuta asjakohaseid seadusi nii, et valimiskeeld oleks vaid vangidel, kellele see on määratud täiendava karistusena.**

Eesti on üks väheseid Euroopa riike, kus kõigilt kinnipeetavatelt võetakse seaduse alusel automaatselt hääleõigus. Selle probleemsusele ning võimalikule vastuolule Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga on viidanud nii siseriiklikud kui ka rahvusvahelised organisatsioonid.

Lugupidamisega

Egert Rünne

juhataja